

داستانگاه احزاب

سیاسی در جهان

www.ketab.ir

اندیشه ناب

سرشناسه: روشنی، یونس، ۱۳۶۳
عنوان و نام پدیدآور: خاستگاه احزاب سیاسی در جهان / نویسنده یونس روشنی. مشخصات
نشر: تهران: تهران: اندیشه ناب، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری: ۲۸۸ ص: مصور، عکس: ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.
شابک: 978-600-6104-07-2

وضعیت فهرست نویسی: فیا
موضوع: حزب‌های سیاسی
موضوع: احزاب سیاسی -- تاریخ
ردیف کتابخانه: ۱۳۹۲ ۲۹/۲۰۵۱JF
زبان: فارسی
کتابخانه ملی ایران: ۳۲۸۰۶۱

خاستگاه احزاب سیاسی در جهان

نویسنده: یونس روشنی
شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه
چاپ: اول
قیمت: ۹۵۰۰۰ ریال
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۱۰۴-۰۷-۲

[۱] نشانی: تهران. میدان انقلاب اسلامی. خیابان فرصت شیرازی.

پین خیابان جمالزاده و خیابان والمصر. شماره‌ی ۹۶. واحد ۴

تلفن: ۶۶۹۰۷۷۲۷ دورنگار: ۶۶۹۰۷۷۲۸

تشکر و تقدیم:

ابتدا از سختی‌ها تشکر می‌کنم؛ چرا که راه خوشبخت بودن و لذت بردن را به من آموختند.

تشکر می‌کنم از برادرانم؛ فرهاد، فرید و محمد؛ مخصوصاً فرهاد روشنی برادر بزرگم و خانواده‌ی ایشان که همیشه کمک‌حال دوران سختی‌هایم بودند. جان حاج‌میرزا (شهید عباس) را پر کردند.

لایزال و سلامت جان، موفقیت و خوشبختی را برایتان آرزو می‌کنم.

سپاس‌گزاری:

سپاس خود را به دولت جمهوری اسلامی ایران که با اعتقاد به آزادی بیان (مدرج در اصل ۲۴ قانون اساسی) زمینه را برای پرورش و تنویر افکار فراهم می‌کند، تقدیم می‌کنم. و سرافرازی و سربلندی رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران را در سایه‌ی خداوند منان می‌طلبم.

دعا می‌کنم که در این راه همراه همه‌ی کسانی می‌فرستیم که با تلاش شبانه‌روزی آن‌ها نیز برای نظامی و نظامی کشور در آسایش و امنیت زندگی می‌کنیم. هم‌چنین اندیشه‌انی که در مؤسسه انتشارات اندیشه‌ی ناب، زحمت چاپ این کتاب را بر عهده گرفتند تشکر می‌کنم و سربلندی در همه‌ی عرصه‌ها را برایتان آرزومندیم.

فهرست مطالب

۱۲	سخنی چند با خواننده:
۱۴	در یک کلام:
۱۸	مقدمه:
۲۲	مصل اول: تاریخچه‌ی احزاب
۲۵	بحث اول: حزب چیست؟
۳۳	مبحث اول: حزب چیست؟
۴۲	مبحث دوم: نقش حزب در کجای جهان تأسیس شد؟
۴۹	بند اول: احزاب در ایران
۵۲	بند دوم: احزاب در ایران
۵۷	مبحث چهارم: تفاوت حزب با سایر نهادهای و تشکلهای سیاسی
۵۷	گروه:
۵۸	انجمن:
۵۹	سازمان:
۶۲	فرقه:
۶۲	محفل:
۶۲	مجلس:
۶۲	مجمع:
۶۳	جمعیت:
۶۳	جنبش:
۶۴	جبهه:
	جناح:
۶۶	باند:
۶۶	سندیکا:
۶۷	فدراسیون (اتحاد دول):
۶۷	کنفدراسیون (اتفاق دول):
۶۸	اتحادیه:

۶۸	باشگاه یا کلوب سیاسی:
۶۸	حزب:
۷۲	فصل دوم: ضرورت، توسعه و کارویزی احزاب سیاسی
۷۳	مبحث اول: ضرورت احزاب سیاسی
۷۴	بند اول: محاسن احزاب
۷۸	بند دوم: معایب احزاب
۸۶	مبحث دوم: توسعه‌ی احزاب سیاسی
۹۱	مبحث سوم: ویژگی‌های احزاب سیاسی
۹۷	بند اول: کارکرد نظری احزاب
۹۸	گفتار اول: سطح به مثابه یک کل
۹۸	گفتار دوم: در سطح نظری سیاسی
۹۹	گفتار سوم: در سطح سیاسی روزمره
۱۰۰	بند دوم: کارکرد عملی احزاب
۱۰۱	گفتار دوم: ادغام در نظام سیاسی
۱۰۲	گفتار سوم: خوپذیری اجتماعی و جامعه‌پذیری
۱۰۳	گفتار چهارم: بسیج رأی‌دهندگان
۱۰۳	گفتار پنجم: فشار از بالا به پایین
۱۰۶	فصل سوم: انواع حزب
۱۰۷	مبحث اول: معیار تقسیم بندی احزاب
۱۰۷	بند اول: تقسیم بندی موريس دوورژه
۱۰۸	گفتار اول: احزاب توده‌ای
۱۰۸	گفتار دوم: احزاب کارکردی یا صنفی
۱۰۸	گفتار سوم: احزاب فدایی یا سرسپرده
۱۰۸	بند دوم: تقسیم‌بندی یانداورنگز
۱۰۹	گفتار اول: احزاب معطوف به رهبر
۱۰۹	گفتار دوم: احزاب معطوف به اعضا
۱۱۰	گفتار سوم: احزاب معطوف به منافع
۱۱۰	بند سوم: تقسیم بندی رز و اروین

۱۱۰	گفتار اول: احزاب دموکرات مسیحی.....
۱۱۱	گفتار دوم: احزاب جمهوری خواه و سوسیالیست.....
۱۱۱	گفتار سوم: احزاب سوسیال دموکرات.....
۱۱۱	گفتار چهارم: احزابی که حمایت طبقه متوسط-سرفه را پشت سر خود دارند.....
۱۱۱	گفتار پنجم: احزاب مختلط.....
۱۱۲	بحث چهارم: تقسیم بندی حزب بر اساس طبقاتی، ایدئولوژی و سازمانی.....
۱۱۲	بند اول: احزاب طبقاتی.....
۱۱۵	بند دوم: احزاب ایدئولوژیک.....
۱۱۹	بند سوم: احزاب سازمانی.....
۱۲۷	مبحث پنجم: سایر بندی ها از احزاب.....
۱۳۰	فصل چهارم: انواع سیستم های حزبی.....
۱۳۱	مبحث اول: عوامل ایجاد نظام های حزبی.....
۱۳۱	بند اول: عوامل اجتماعی-اقتصادی.....
۱۳۳	بند دوم: عوامل تاریخی-فرهنگی.....
۱۳۴	بند سوم: عامل فنی.....
۱۳۷	مبحث دوم: سیستم های حزبی.....
۱۳۹	بند اول: نظام های تک حزبی.....
۱۴۱	گفتار اول: انواع نظام های تک حزبی غیر رقابتی کمونیستی.....
۱۴۶	الف: حزب کمونیست شوروی.....
۱۴۷	ب: حزب کمونیست چین.....
۱۴۸	ج- واقعه «دیان-آن-من».....
۱۵۱	گفتار دوم: نظام تک حزبی غیر رقابتی فاشیستی.....
۱۵۲	الف- حزب فاشیسم ایتالیا.....
۱۵۶	ب- حزب نازی آلمان.....
۱۵۸	ج- حزب فلانزیست اسپانیا.....
۱۵۸	گفتار سوم: نظام تک حزبی جهان سومی.....
۱۶۰	بند دوم: سیستم حزب مسلط.....
۱۶۲	بند سوم: سیستم دو حزبی.....

گفتار اول: مزیت‌های نظام دوحزبی.....	۱۶۴
گفتار دوم: معایب نظام دوحزبی.....	۱۶۴
بند چهارم: سیستم چندحزبی.....	۱۶۵
گفتار اول: نظام چندحزبی با ثبات.....	۱۶۷
گفتار دوم: نظام چندحزبی بی‌ثبات.....	۱۶۷
بند پنجم: سیستم‌های بدون حزب.....	۱۷۱
گفتار اول: نظام مبتنی بر قدرت سلطان یا امپراتور.....	۱۷۴
گفتار دوم: نظام مبتنی بر قدرت فئودال.....	۱۷۵
فصل ششم: رابطه احزاب با نظام‌های انتخاباتی.....	۱۷۸
مبحث اول: مبانی انتخابی.....	۱۷۸
بند اول: مبنای اختیارات نظام‌های انتخاباتی.....	۱۸۵
بند دوم: تأثیر نظام‌های انتخاباتی بر احزاب.....	۱۸۸
مبحث دوم: انواع نظام‌های انتخاباتی و تحلیل آنها.....	۱۹۰
بند اول: نظام انتخاباتی اکثریتی.....	۱۹۱
گفتار اول: نظام اکثریت نسبی (یا نظام اکثریت با دو مرحله‌ای).....	۱۹۲
گفتار دوم: نظام اکثریت مطلق (یا دو مرحله‌ای با دو دور).....	۱۹۵
گفتار سوم: نظام رأی بدیل.....	۱۹۸
بند دوم: نظام انتخاباتی تناسبی.....	۱۹۹
گفتار اول: انتخابات تناسبی کامل (سراسری).....	۲۰۱
گفتار دوم: نظام انتخاباتی تناسبی تقریبی.....	۲۰۲
مبحث سوم: معادله‌ی احزاب و نظام‌های انتخاباتی.....	۲۰۳
فصل ششم: احزاب و گروه‌های سیاسی از لحاظ قانونی و حقوقی.....	۲۰۳
مبحث اول: آزادی شکل و نخب در اسناد بین‌المللی.....	۲۰۵
مبحث دوم: آزادی احزاب در قانون اساسی کشورها.....	۲۰۵
الف: فرانسه.....	۲۲۲
ب: آلمان.....	۲۲۳
پ: آمریکا.....	۲۲۳
ت: روسیه.....	۲۲۴

۲۲۵	ث: ازبکستان
۲۲۷	ج: سویس
۲۲۷	ج: چین
۲۲۸	ح: تاجیکستان
۲۲۸	خ: قزاقستان
۲۲۹	اسپانیا
۲۳۰	ذ: کویت
۲۳۱	ز: ایران
۲۳۱	ز: فلسطین
۲۳۴	فصل ششم: ایران و گروه‌های تروریستی
۲۳۷	بند اول: القاعده
۲۴۰	بند دوم: پیرهای دمار (LT)
۲۴۵	بند سوم: آوم شیرینکیو
۲۴۸	بند چهارم: راه درخشان
۲۵۱	بند پنجم: کاخ اسرائیل
۲۵۲	بند ششم: حزب کارگران کردستان (PKK)
۲۵۶	بند هفتم: نیروهای مسلح انقلابی کلمبیا (FARC)
۲۵۹	بند هشتم: شین فین و IRA
۲۶۷	فصل هشتم: سرگذشت احزاب آغاز یا پایان
۲۷۹	فهرست منابع
۲۷۹	کتاب‌ها:
۲۸۵	فرهنگ‌ها:
۲۸۶	پایان‌نامه‌ها:
۲۸۶	قوانین:
۲۸۷	مقالات:
۲۸۷	سایت‌های اینترنتی:

سخنی چند با خواننده:

قبل از هر چیز سپاس و شکرگزاری خداوند بزرگ را به جا می‌آورم که به قدر توانم در دستی به این حقیر عطا کرده که بتوانم دست به قلم ببرم و امید است این حس شکرگزاری تا پایان زندگی و آخرین نفس‌هایم همچنان متداوم بماند.

از کتب من انگارش کتابی با این موضوع به طور قطع از علاقه‌ی من به موضوع تحقیق است که «احزاب» است سرچشمه می‌گیرد. رساله‌ی کارشناسی ارشد این جانب نیز چیرگی در مایه‌ی همین تحقیق است منتها با کارشناسی و دقت بیشتر.^۱ دلیل دیگر در انگیزش نوشتن این کتاب به واقع‌رهایی از قید و بندهای شکلی و دست و پا گیر پایان‌نامه و کارهای اداری و دانش‌گاه است که اجازه نمی‌داد با فراغ‌بال نوشتن و باید اطلاعات و موضوعات تحقیق در کادری خاص و چارچوبی تعیین شده انجام می‌گرفت؛ که این خود باعث گزینش، حذف و سانسور قسمت‌هایی از اطلاعات می‌شد که بسیار جذاب و بااهمیت بود. از طرف دیگر پایان‌نامه بیش‌تر جنبه‌ی تخصصی و خشک «آبانه» داشت و قشر خاص خود را می‌طلبید. بنابراین نمی‌توانست باعث گسترده‌ای را - که علاقه‌مند به این مسائل هستند - تحت پوشش قرار دهد. پس آن‌چنان که اشاره شد دلیل اولیه و نهایی این جانب علاقه‌مندی به مسئله‌ی احزاب بود که باعث خلق چنین اثری می‌شود.

با توام ای خواننده! آن‌چه می‌خوانید قطعاً خالی از ایراد و اشکال نخواهد

۱- پایان‌نامه‌ی این جانب با عنوان «بررسی حدود آزادی احزاب در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران» دانش‌گاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، دانشکده‌ی حقوق، رشته‌ی حقوق عمومی.

بود؛ چرا که هیچ چیز کمال مطلق نیست الا ذات باری تعالی. و آنچه می‌خوانید بدون گرایش و تمایل به هرگونه مکتب و ایدئولوژی سیاسی صورت می‌گیرد و فارغ از هر گرایشی صرفاً باید به عنوان یک کار علمی نگریسته شود. ما این‌جا آنچه «هست» را به زعم خودمان به تصویر کشیده‌ایم از «باید»‌ها دوری گزیدیم و از قضاوت کردن، برانت جستیم و آن‌چنان که کار علمی می‌طلبد، بدون جانب‌داری آمده‌ایم. فقط در بخش کوچکی از آن‌که بر قاضی و محقق و فلسفه‌ی حقوق قرار می‌گیرد، وارد عرصه‌ی «باید»‌ها شده‌ایم که این‌ها در ذات مسائل حقوقی است.

مسئله‌ی دیگر این‌که نهایت سعی بنده در نگارش کتاب بر آن بوده تا کلیه‌ی قشرهای جامعه به علاقه‌مند به مسائل اجتماعی هستند را مورد پوشش قرار دهد. از این‌رو سیر نگارش آن تلاش می‌شود زبانی ساده و کم‌تر تخصصی به کار رود و هر نیازی که امکان غیر معمول باشد در شرح و بسط آن توضیح داده خواهد شد به گونه‌ای که سعی بر آن داشته‌ام تا خواننده از رجوع به فرهنگ اصطلاحات علوم سیاسی و حقوقی بی‌نیاز باشد.

با سپاس و احترام

یونس روشنی

در یک کلام:

زمانی که نخستین احزاب در جامعه‌ی مغرب زمین و انگلستان پدید آمدند به دنبال حرکت این کشور از حکومت مطلقه و استبدادی به سوی مشروطیت و مشارکت مردمی بودند. قدرت پادشاه و وجود نهادهای مردمی هم چون پارلمان احزاب نیز سر برآوردند و در واقع وجود نهاد انتخاباتی برای ورود به پارلمان نخستین جرقه‌ی احزاب بود؛ اما وقتی به تدریج به سایر نقاط سرایت کردند این امر (عوامل برون پارلمانی و برون پارلمانی) تنها عامل تشکیل احزاب نبودند بلکه حکومت‌ها، مذهبا، مکتب‌ها، بحران‌های اجتماعی و سیاسی و ... نیز در تشکیل احزاب مؤثر بودند. تنها عامل پیدایش احزاب شدند. واقعیت احزاب تا جایی ادامه یافت که هیچ‌یک امروزه به سختی می‌توان نظام‌هایی را بدون حزب یافت. و در این احزاب در همه‌ی نظام‌ها به عنوان مهم‌ترین عامل مشارکت مردم در امور حکومت جای گرفتند.

احزاب به عنوان ستون فقرات دموکراسی و مشارکت در بارز عصر ما از چنان جای‌گاهی برخوردار است که به خاطر آن که حکومتی می‌تواند شود و نخواهد دم از آزادی بزند و مهم‌تر این که بتواند مردم را در امر حاکمیت مشارکت بدهد تا سرنوشت خود را تعیین کنند و ناچار نیاز به مشارکت‌های واسطه‌ای است که بهترین نمود آن در حزب تجلی می‌یابد.

حزب به معنای تجمع عده‌ای از انسان‌های هم‌فکر سیاسی که به طور آشکار یا در ابتدا ممکن است به طور پنهان به منظور دستیابی به قدرت یا سهمی شدن در قدرت چه از طریق مسالمت‌آمیز مثل انتخابات یا خشونت آمیز (مخاصمات مسلحانه) به طور عملی وارد عرصه‌ی مبارزات با ماهیت بیش‌تر سیاسی و نسبتاً دینی، نظامی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و ...

می‌شوند. احزاب با مشخصه‌هایی از سایر تجمع‌ها و گروه‌ها متمایز و متفاوت می‌شود. مشخصه‌هایی هم‌چون تلاش برای کسب قدرت حکومتی، نهادی سازمان یافته که عضویت در آن به طور رسمی و با صدور کارت امکان‌پذیر است (این ویژگی آن‌ها را از جنبش‌های اجتماعی که گسترده‌تر و پراکنده‌تر می‌باشند متمایز می‌سازد) هم‌چنین برنامه‌ی گسترده‌ی حکومتی که از وحدت درونی برخوردارند.

ویرایش و تکمیل و تشکل که اعتقاد به یکی از اصول مهم دموکراسی است با توجه به قدرت و فراوانی جمعیت و تنوع عقاید مردم احزاب یکی از بهترین و حتی اجتناب‌ناپذیر برای مشارکت و دخالت مردم در حکومت می‌باشند. از میان حقوق اساسی آزادی‌های فردی که شهروند به دلیل شأن انسانی خود از آن برخوردار است به دو نوع آزادی می‌توان اشاره کرد:

۱- آزادی سازمان پیوندی به این معنا که هر شهروند می‌تواند به گروه‌ها و سازمان‌های مورد علاقه خود پیوندد و خود را در اعمال و افعال آن‌ها شریک سازد.

۲- آزادی گروه پیوندی: به این معنا که شهروند می‌تواند با هم‌سخنان و هم‌دلان خود گروه و انجمنی را تأسیس کند و از آن طریق افکار خود و گروه را در سطح جامعه منتشر سازد.

احزاب کم‌کم از چنان جای‌گاهی برخوردار شدند که در اسناد بین‌المللی مورد اشاره واقع شدند. به این ترتیب به موجب اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر مصوب ۱۰ دسامبر ۱۹۴۸ در ماده‌ی ۲۰ بند ۱ اعلام می‌کند: «هرکس حق دارد آزادانه مجامع و جمعیت‌های مسالمت‌آمیز تشکیل دهد.»

بند ۲: «هیچ کس را نمی‌توان مجبور به شرکت در اجتماعی کرد.»

بند ۴ ماده‌ی ۲۲: «هرکس حق دارد برای دفاع از منافع خود با دیگران

اتحادیه تشکیل دهد و در اتحادیه نیز شرکت کند.»

لازم به ذکر است امروزه اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر به طور عرفی به عنوان میزان پای‌بندی کشورها به دموکراسی درآمده است. در ۲ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی که کشورهای عضو متعهد به اجرای مفاد این میثاق‌ها هستند و این میثاق‌ها هر یک نامی از احزاب سیاسی نبرده‌اند لیکن هر ۲ میثاق آزادی عقیده و بیان و نیز آزادی بیان را به یکدیگر پیوند داده‌اند. احزاب سیاسی شهروندان را که در اساس و ارکان شکل‌گیری احزاب استند به رسمیت شناخته‌اند. هم‌چنین اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر اسلامی مصوب در اردیبهشت ۱۳۹۰ در ماده‌ی ۱۳ بند الف به شیوه‌ی دعوت به خیر و امر به معروف و نهی از منکر، اشاره به مواردی دارد که اجرای آن‌ها موجب تحزب را ضروری می‌نماید. سایر دیگر اسنادهای بین‌المللی و منطقه‌ای نیز به همین صورت به حقوق احزاب و گروه‌های سیاسی اشاره کرده‌اند.

تقریباً اکثریت غالب کشورهای جهان نیز در قاندها اساسی خود موادی و اصولی را به مسئله‌ی احزاب و حقوق و آزادی آنها اختصاص داده‌اند. به این ترتیب احزاب به عنوان مشخصه‌ی بارز عصر ما و مدرن‌ترین مدرنیته به عنوان امری ناگزیر درآمده است. آن‌چنان‌که آلکسی دو توکویل می‌گوید وجود دموکراسی بدون هیئت‌های واسطه‌ای هم‌چون مجامع و شوراهای مردم امکان‌پذیر نخواهد بود. و دموکراسی را حکومتی می‌داند که مردم از طریق عضویت در هیئت‌های واسطه‌ای و به صورت متشکل سرنوشت سیاسی خود را رقم می‌زنند. مشارکت مردم در حکومت از کانال‌های احزاب و از مجرای انتخابات در امور حکومت امکان‌پذیر است. از این‌رو نیز مابین احزاب و انتخابات رابطه‌ی تنگاتنگی وجود دارد. مسئله‌ی مشارکت مردم به دنبال خود